

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/stan-wojenny/87943,Procesy-polityczne-w-Krakowie-w-stanie-wojennym.html>

Fot. z zasobu IPN

ARTYKUŁ

Procesy polityczne w Krakowie w stanie wojennym

OKRES HISTORYCZNY

(1980-1990) Epoka Solidarności

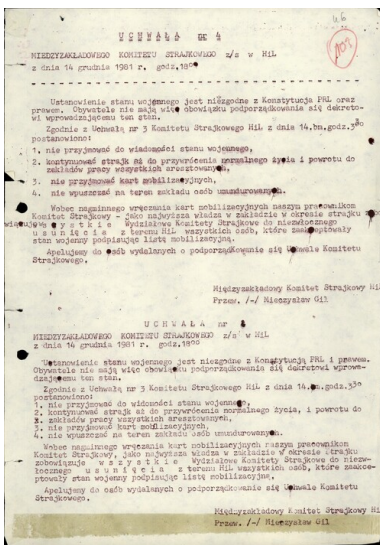
Autor: MONIKA KOMANIECKA-ŁYP 07.12.2021

W okresie stanu wojennego wymiar sprawiedliwości, obok aparatu bezpieczeństwa, stał się głównym organem represji wykorzystywanym wobec działaczy opozycji. Działaczom zdelegalizowanej „Solidarności” wytoczono

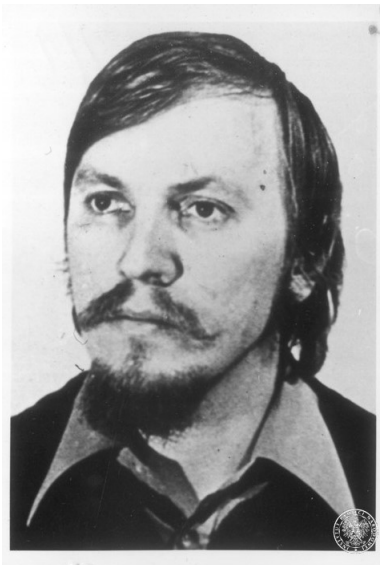
procesy polityczne m.in. za udział w strajkach i niepodporządkowanie się przepisom.

Prawo stanu wojennego

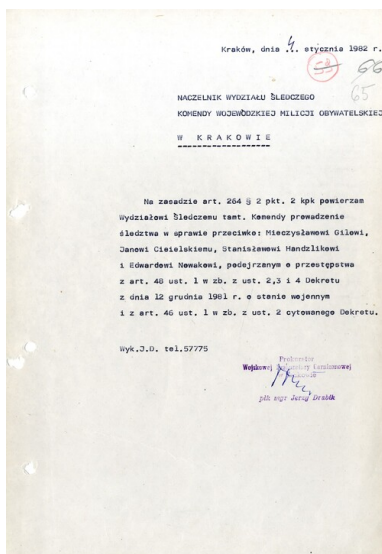
W stanie wojennym prokuratury oraz sądy powszechne i wojskowe działały w oparciu o nadzwyczajne ustawodawstwo. Rada Państwa 13 grudnia wydała dekret o stanie wojennym, antydatowany na dzień 12 grudnia 1981 r. Kolejny dekret z tego samego dnia, o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego, określał wydawanie kar w trybie doraźnym, co oznaczało specjalny, zaostrzony tryb orzekania przewidziany zasadniczo do spraw związanych z naruszeniem bezpieczeństwa państwa. Wyrok bezwzględny pozbawienia wolności miał wynosić w tym trybie co najmniej trzy lata bez zawieszenia. Za organizowanie i kierowanie strajkiem przewidywano karę do pięciu lat. Za działanie szkodzące bezpieczeństwu lub obronności PRL groziła kara trzech lat pozbawienia wolności. Inny dekret z 12 grudnia 1981 r., o przekazaniu do właściwości sądów wojskowych spraw o niektóre przestępstwa oraz o zmianie ustroju sądów wojskowych i wojskowych jednostek organizacyjnych Prokuratury PRL, oznaczał, że sprawy prowadzone przeciw działaczom „Solidarności” należące do kompetencji sądów powszechnych zostały przekazane do prowadzenia przez sądy wojskowe.

**...nie przyjmować do wiadomości
stanu wojennego...,
zarekwirowane w toku śledztwa
kopie, sygnowanej przez
Mieczysława Gila, jednej z uchwał
Międzyzakładowego Komitetu
Strajkowego w Hucie im. Lenina.
Z zasobu IPN**

Mieczysław Gil. Fot. z zasobu IPN

**Podpisane przez prokuratora płk.
Jerzego Drabika polecenie
prowadzenia przez Wydział
Śledczy KW MO w Krakowie
śledztwa przeciwko m.in.
Mieczysławowi Gilowi i
Edwardowi Nowakowi
oskarżonym o przestępstwa z
jednego z dekretów stanu
wojennego, 4 stycznia 1982. Z
zasobu IPN**

Sąd Warszawskiego Okręgu Wojskowego w Krakowie

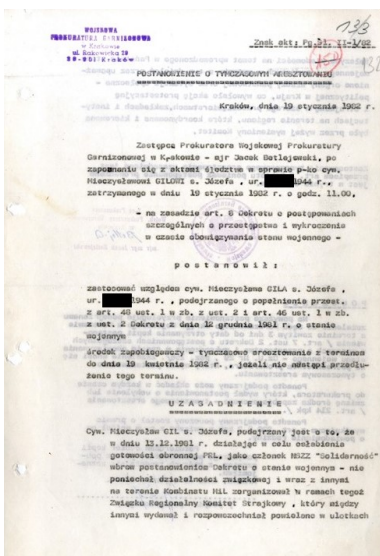
Okres stanu wojennego stanowił trudny czas dla pracowników prokuratury i wymiaru sprawiedliwości. Władze wymagały od nich bezwzględnego przestrzegania prawa, które szczególnie w latach osiemdziesiątych było instrumentalnie wykorzystywane do realizacji interesów partyjno-państwowych.

W Krakowie procesy polityczne z okresu stanu wojennego były prowadzone przed Sądem Warszawskiego Okręgu Wojskowego w trybie doraźnym w siedzibie Wojskowego Sądu Garnizonowego w Krakowie. Osądzono tu łącznie 106 osób. Sto z nich skazano, a tylko sześć osób uniewinniono. Nie zapadł żaden wyrok śmierci; m.in. 34 osoby skazano na kary więzienia od trzech do pięciu lat, 23 oskarżonych otrzymało wyroki od roku do trzech lat więzienia, a siedem osób zostało skazanych na kary nie przekraczające roku więzienia. Wyroki zapadały kolegialnie, wydawało je trzech sędziów. Część sędziów podchodziła bardzo rygorystycznie do stosowania trybu doraźnego i wymierzała surowe kary. Byli też sędziowie, którzy na swoim kądzie mieli wydane wyroki w trybie doraźnym, ale wyrażali swój sprzeciw w formie tzw. zdania odrębnego, zawierającego własne zdanie i ocenę sytuacji. Część z nich złożyła zdania odrębne na korzyść, a część na niekorzyść pokrzywdzonych.

Władza komunistyczna żądała od Prokuratury, aby prokuratorzy oddziaływali na orzecznictwo sądów poprzez aktywny udział w rozprawach sądowych oraz byli dyspozycyjni

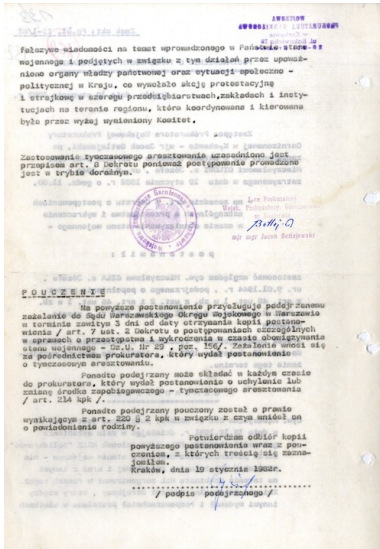
wobec partii. Wpływno również na nich, aby wymierzali określone kary zasadnicze i kary dodatkowe.

Odpowiedzialność sędziów należy rozpatrywać w kontekście konsekwencji, jakie mogły ich spotkać w przypadku odmowy pełnienia funkcji. Sędziowie, którzy w chwili ogłoszenia stanu wojennego zostali zmobilizowani do czynnej służby wojskowej i skierowani do orzekania w sądach wojskowych, nie mieli możliwości odejścia z sądu bez konsekwencji, inaczej niż sędziowie z sądów powszechnych. Uchylenie się przez nich od wykonywania swoich obowiązków byłoby równoznaczne z popełnieniem przestępstwa dezercji, za co groziła kara do dziesięciu lat pozbawienia wolności. Z drugiej strony część sędziów stała się narzędziem w rękach reżimu dopuszczając się przy sprawowaniu władzy sądowniczej licznych wypaczeń prawa. Na plan pierwszy w tym rankingu wysunął się ppłk Mieczysław Przyboś, który brał udział w ukaraniu 28 osób w trybie doraźnym, następnie Roman Dryk – 16 osób, a Leszek Piętiewicz – 15 osób. Jan Saletra i Edward Jastrzębski brali udział w ukaraniu 12 osób, zaś płk Wiesław Miśko – 11 osób. Część sędziów miała na swoim koncie wydane wyroki w trybie doraźnym, jak i wyrażała swój sprzeciw w formie tzw. zdania odrębnego. Wśród nich byli m.in. Janusz Sobczyk, Józef Iwulski, Wiesław Miśko i Jan Saletra.

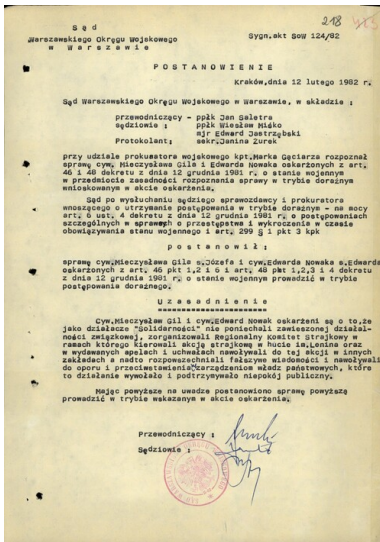

Podpisane przez prokuratora mjr.

Jacka Betlejewskiego postanowienie o... Z zasobu IPN

...tymczasowym aresztowaniu Mieczysława Gila. Z zasobu IPN

Decyzja sędziów Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego w Warszawie z siedzibą w Krakowie: ppłk. Jana Saletry, ppłk. Wiesława Miśki i

**mjr. Edwarda Jastrzębskiego,
przychylająca się do wniosku
prokuratora kpt. Marka Gąciarza
o prowadzenie postępowania
przeciwko Mieczysławowi Gilowi i
Edwardowi Nowakowi w trybie
doraźnym. Z zasobu IPN**

Władza komunistyczna żądała od Prokuratury, aby prokuratorzy oddziaływali na orzecznictwo sądów poprzez aktywny udział w rozprawach sądowych oraz byli dyspozycyjni wobec partii. Wpływno również na nich, aby wymierzali określone kary zasadnicze i kary dodatkowe. W ten sposób prokuratorzy ze względu na swoje przyporządkowanie służbowe nie mieli większych możliwości dokonania wolnego wyboru. Spośród prokuratorów w sądzie WOW niechlubnie „zastąpił” się prokurator kpt. Marek Gąciarz. Oskarżał w 12 sprawach wobec 26 osób, wobec 18 domagał się kar od 5 do 10 lat. Kary wymierzone przez sąd nie przekroczyły 4 lat.

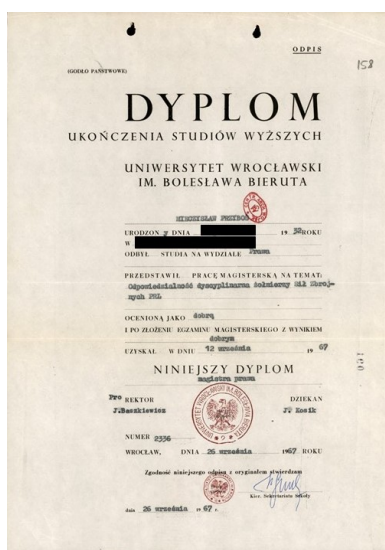
Proces Gila i Nowaka

W Krakowie procesy polityczne z okresu stanu wojennego prowadzono przed Sądem Warszawskiego Okręgu Wojskowego w trybie doraźnym, w siedzibie Wojskowego Sądu Garnizonowego. Osądzono tu łącznie 106 osób: sto skazano, tylko sześć uniewinniono.

Na przykładzie spraw Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego w Warszawie, z siedzibą w Krakowie, można prześledzić kilka postaw sędziów. Pod koniec lutego 1982 r. odbył się proces działaczy „Solidarności”: przewodniczącego Komisji Robotniczej Hutników (KRH) Mieczysława Gila oraz członka

też Komisji Edwarda Nowaka. W lutym 1982 r. zostali oni oskarżeni o doprowadzenie do strajku w Hucie im. Lenina (13-16 grudnia 1981 r.) oraz zorganizowanie Regionalnego Komitetu Strajkowego (RKS), w którym pełnili funkcje kierownicze. Sędziów było trzech: ppłk Wiesław Miśko, mjr Edward Jastrzębski, a przewodniczył ppłk Jan Saletra. Prokurator kpt. Marek Gąciarz zażądał dziesięciu lat więzienia dla Gila, a ośmiu lat dla Nowaka oraz pozbawienia ich praw publicznych na okres pięciu lat. obrońcy wnioskowali o uniewinnienie. Wyrokiem sądu Gil został skazany na cztery lata więzienia, a Nowak na trzy i pół roku więzienia. Obaj zostali też pozbawieni na dwa lata praw publicznych. Sąd stwierdził, że oskarżeni pełnili funkcje kierownicze w RKS i wywołali niepokój publiczny.

Co ciekawe, przewodniczący sądu, ppłk Jan Saletra, wyraził pisemnie zdanie odrębne, złożone w aktach sprawy, w którym stwierdzał, że Mieczysław Gil jako przewodniczący RKS powinien otrzymać wyższy wymiar kary, pięciu lat pozbawienia wolności. Swoje zdanie tłumaczył „prewencją ogólną”, a także oddziaływaniem społecznym, wyjaśniając, że osoby oskarżone o „przestępstwa o znacznie mniejszej szkodliwości społecznej” otrzymały podobne wyroki.

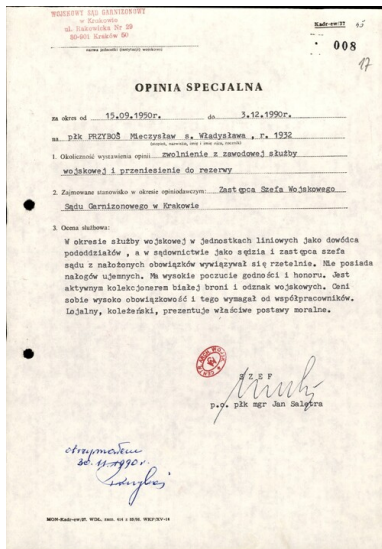
Dokument uniwersytetu z właściwym patronem, potwierdzający kwalifikacje zawodowe jednego z sędziów Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego w Warszawie z siedzibą w Krakowie, tamtejszego

**rekordzisty w skazywaniu z
dekretów stanu wojennego... Z
zasobu IPN**

**...i sam towarzysz sędzia, ppłk
Mieczysław Przyboś - przodownik
pracy wśród sędziów PRL
sądujących w Krakowie podczas
stanu wojennego. Już po tzw.
przełomie 1989 r., pod rządami
Tadeusza Mazowieckiego,
awansowany do stopnia
pułkownika Wojska Polskiego
(rozkaz z 20 września 1989 r.), w
PZPR od 1956 do 1990,
odznaczony m.in. Krzyżem
Kawalerskim Orderu Odrodzenia
Polski. Fot. z zasobu IPN**

...Ma wysokie poczucie godności i honoru... Z opinii o (już) pułkowniku Wojska Polskiego Mieczysławie Przybosiu, wystawionej mu przez kolegę z ław sędziowskich z okresu stanu wojennego w Krakowie, płk. Jana Saletrę. Z zasobu IPN

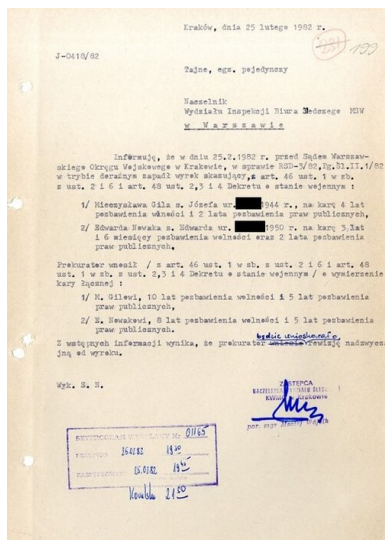
Toś i Bik przed sądem

Sędziowie Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego częściej nie byli jednomyślni, zarówno w kwestii wymiaru kary, jak i trybu orzekania, co widać na przykładzie kolejnej sprawy. 24 czerwca 1982 r. SB zatrzymała dwóch działaczy KPN: Marka Bika i Witolda Tosia. Nastąpiło to w konsekwencji wpadki drukarni przy ul. Findera, gdzie w piwnicy domu Wojciecha Aleksandrowicza Stanisław Papież i Marek Bik drukowali pismo „Niepodległość”.

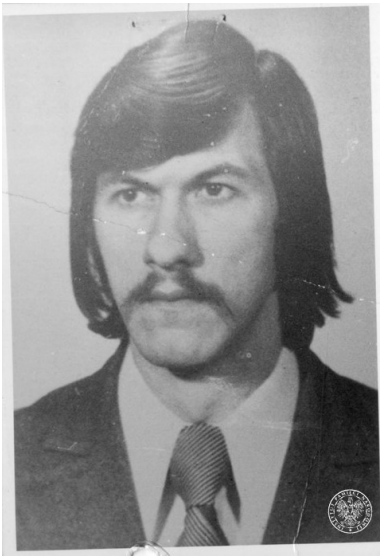
Przykładowa analiza orzecznictwa Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego na sesji wyjazdowej w Krakowie w procesach politycznych pokazuje tendencję do

wydawania kar mniejszych niż wnioskował prokurator. Dużą była w tym zasługa obrońców, adwokatów, którzy starali się umniejszyć winę oskarżonego.

Prokuratura wojskowa wszczęła śledztwo przeciwko Bikowi i Tosiowi. Pierwszego z nich reprezentował adwokat dr Kazimierz Ostrowski, a drugiego Stefan Kosiński. Obaj zostali oskarżeni o działalność w KPN, Toś dodatkowo o kolportaż ulotek w Krakowie, natomiast Marek Bik o drukowanie nielegalnego pisma „Niepodległość” wspólnie ze Stanisławem Papieżem w mieszkaniu Grzegorza Szatana. W uzasadnieniu prokurator por. Stanisław Wolicki podkreślał, że obaj byli członkami organizacji KPN, w ramach Sekcji Informacji i Propagandy prowadzili działalność, która była „skierowana przeciw istnjącemu porządkowi ustrojowemu w kraju” i zmierzała „bezpośrednio do jego obalenia”. Rozprawa odbyła się w dniach 5–8 października 1982 r. przed sądem w składzie: przewodniczący por. Roman Dryk oraz sędziowie ppłk Mieczysław Przyboś i por. Janusz Sobczyk. Sędziowie Dryk i Przyboś zadecydowali o karze trzech lat pozbawienia wolności i dwóch lat pozbawienia praw publicznych. Sędzia Sobczyk złożył zdanie odrębne, w którym sprzeciwiał się ukaraniu w trybie doraźnym i opowiadał się za łagodniejszym wymiarem kary. Zwrócił uwagę, że istniały przesłanki do odstąpienia od trybu doraźnego – w przypadku Bika młody wiek (20 lat), a w przypadku Tosia – żona w zaawansowanej ciąży. Witold Toś został warunkowo zwolniony 25 maja 1983 r. z wyznaczonym okresem próbnym na trzy lata, a Marek Bik wyszedł na wolność decyzją sądu z 29 lipca 1983 r.

Pismo z KW MO w Krakowie do
Biura Śledczego MSW
informujące o wysokości kar
zasądzonych w procesie
przeciwko Mieczysławowi Gilowi i
Edwardowi Nowakowi oraz
poziomie (ponad dwukrotnie
wyższym) kar, o który wnosił w
tej sprawie prokurator. Z zasobu
IPN

Edward Nowak. Fot. z zasobu IPN

39
Znak akt 01.11-164/82

Postanowienie
o warunku dozoru
Kamiole

25.06. 82
19... r.

Wiceprokurator Sekcji Prokuratury Generalnej w Krakowie - kpt. mgr
Mieczysław Gilowski
po rozpatrzeniu materiałów w sprawie

postępowanie o warunkach dozoru - 49 ust. 2, w zw. z art. 3 i 4 Dekretu z dnia 12.12.1981 r.
dotyczącego art. 237 § 1 pkt 5 art. 1 ust. 1 pkt 5 art. 6
ust. 1 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 roku o postępowaniach szczególnych w sprawach
o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego (Dz. U. Nr 29, poz. 154)

postanowił:

1) warunek dozoru przeciwko
[redacted]
w Krakowie,

2) postępowanie karne przeciwko wyżej wymienionemu prowadzić w trybie dostroczym.

3) w sprawie art. 204 § 2 pkt 1 k.p.k. - prowadzenie śledztwa
przez wydziałową policję w siedzibie Komendy Wojewódzkiej
Milicji Obywatelskiej w Krakowie.

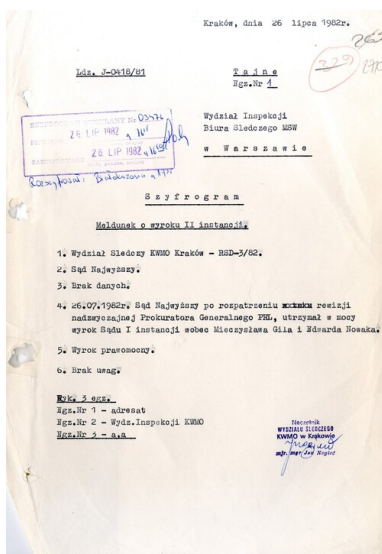
Uzasadnienie

W toku śledztwa prowadzonego przeciwko Os. Śledczemu
Fijałowskiemu, imię - o popełnieniu przestępstwa z art. 49 Kodeksu
karnego i art. 17, o skądinąd wymagalny, który został ustalony, iż
Os. Nowak miał być inspirowany i współdziałal w wykonaniu czynu
z art. 204 § 2 pkt 1 k.p.k. i posiadał osobisty dokument tożsamości
wydany przez wydziałową policję w Krakowie, który w tym czasie
posiadał lub posiadał - w tym czasie w Krakowie, w Krakowie,
w Krakowie, do rozważenia takimi ustaleniami.

dotychczas on samoby tenże materiał - po objawieniu
w okresie trwania stanu wojennego w tym czasie, a. o. w tym czasie
istoć o tym interesie Śledczego, ustalono w niniejszym sprawie warunki
Śledztwa i prowadzić je w trybie dostroczym - a. w tym czasie, a. o. w tym czasie
różne wyznaczone r. w tym czasie, a. o. w tym czasie, a. o. w tym czasie
nie należy tej działalności (ustalenie) w tym czasie, a. o. w tym czasie
zakładając prowadzenie to samo - w tym czasie, a. o. w tym czasie
Milicji Obywatelskiej w Krakowie.

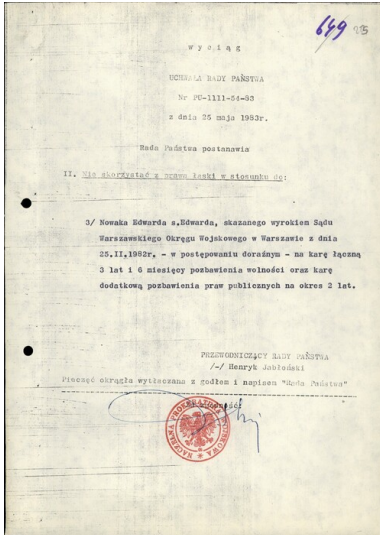
Kopia podpisanego przez prokuratora kpt. Marka Gąciarza postanowienia o wszczęciu z jednego z dekretów stanu wojennego śledztwa przeciwko Markowi Bikowi i prowadzenia go w trybie doraźnym. Z zasobu IPN

Sądy wojskowe w okresie stanu wojennego były narzędziem represjonowania społeczeństwa. Przykładowa analiza orzecznictwa Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego na sesji wyjazdowej w Krakowie w procesach politycznych pokazuje tendencję do wydawania kar mniejszych niż wnioskował prokurator. Dużą była w tym zasługa obrońców, adwokatów, którzy starali się umniejszyć winę oskarżonego. Przeważającą część spośród sędziów stanowili ci, którzy uczestniczyli w wydawaniu kar w trybie doraźnym, ale mieli również na swoim koncie głosy sprzeciwu w postaci tzw. zdania odrębnego. Prokuratura była z kolei instytucją, która formalnie interpretowała opresyjne prawo stanu wojennego. Po zawieszeniu, a następnie zniesieniu stanu wojennego w prawie karnym nie zniesiono surowych zmian, ale rozpoczął się proces ich utrwalania, co faktycznie trwało do 1989 r.

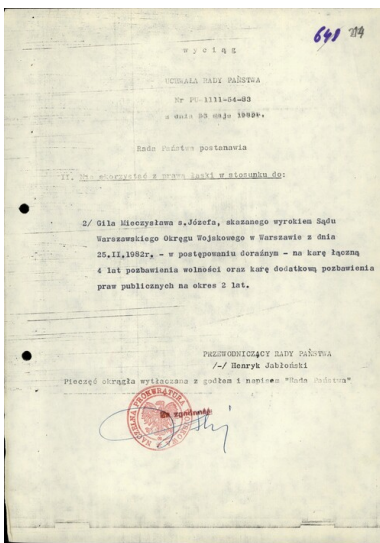

Szyfrogram do Biura Śledczego

**MSW z informacją o
uprawomocnieniu się wyroków w
sprawie Mieczysława Gila i
Edwarda Nowaka. Z zasobu IPN**

**Wyciąg z uchwały Rady Państwa z
25 maja 1983 r. o nie
skorzystaniu przez nią z prawa
łaski w stosunku do Edwarda
Nowaka i... Z zasobu IPN**

...analogiczny dokument
dotyczący Mieczysława Gila. Z
zasobu IPN

COFNIJ SIĘ